

חינוך לחיים

פרשת שלח

יוציאו דיבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל לאמור הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה וכו' פירש רש"י 'אוכלת יושביה' – בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים, והקב"ה עשה לטובה כדי לטורדם באבלם ולא יתנו לב לאלו. שואל הכלי יקר אז למה נקראו מוצאי דיבה הרי הם אמרו אמת את מה שראו? אז אומנם לא הרגישו שזה נעשה לטובתם, ממילא תקרא להם כסילים כמו שאומר המדרש אבל לא מוצאי דיבה? וכן למה עשה כך הקב"ה שיבואו לידי טעות יכול היה להסיר את דעתם בצורה אחרת? נפתח במאמר חז"ל בסנהדרין ק"ד 'פצו עליך פיהם' אמר רבא אמר ר' בשביל מה הקדים פ'א לעי'ן? בשביל המרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם' וההסבר שמגילת איכה נכתבה לפי סדר א' ב' ורק הפסוק פ' הוקדם לע' בגלל המרגלים 'שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם' וגם על זה יש לשאול הרי אין חולק שהם אמרו אמת, את מה שראו במציאות, אז למה נאמר שלא ראו בעיניהם???

יש יסוד גדול במסכת עו"ז 'שורייני דעינא באובנתא דליבא אתו' כלומר ע"פ הסבר התוס' שם שהעין אינה רואה, אלא אך ורק מה שהלב רוצה שתראה!!! וכאשר הלב רוצה לראות דבר מסויים, אזי העין נוטה לראותו כפי מחשבת הלב, ואע"פ שכלפי האמת אין זה כך. דוגמה מפורסמת לכך מהמדרש רבה 'אמר ר'א בר שמעון למדינה שהיתה מכתבת ענקמון למלך (חיילים ענקים ובעלי כח) והיתה שם אישה אחת והיה לה בן ננס, והיתה קוראת לו 'מקרא לפרוס' (גדול בקומה וקל ברגליו) ואמרה להם בני, 'מקרא לפרוס' ומדוע אתם לא לוקחים אותו?? אמרו לה אומנם בעיניך הוא נראה כך אבל בעינינו הוא ננס שבננסים. רואים שבעיני האם הבן היה ענק כי זה היה רצון ליבה כל הימים שבנה יהא כזה וע"כ עינה הטעתה שהוא כן 'מקרא לפרוס' וכל הרושמים למלכות הם הם הטועים שרואים אותו ננס... רואים שעיניו של אדם תלויה בליבו, ואדם רואה את אשר הוא רוצה בליבו. ולכן אותם מרגלים יצאו מראש בכוונה תחילה לראות את דיבת הארץ וכדברי חז"ל על הפס' 'וילכו ויבאו' מה ביאה בעצה רעה, אף הליכה בעצה רעה. 'שמתחילה להוציא דיבה נתכונו' והלב שלהם רצה לראות רק רע בכל הארץ, ולכן הם פירשו כל דבר שראו לרעה. כשראו שמקברים את מיתתם, אמרו ארץ אוכלת יושביה, לפי שכך רצו לראות את הארץ כאוכלת יושביה. ואם היו רוצים לראות טוב היו מבינים בפשטות שה' עושה כדי לטורדם באבלם. וממילא מתורץ הכלי יקר כי אומנם אמת שכך ראו, אך שורש חטאם נעוץ במה שרצו לראות רעה ורצו להוציא דיבה ולכן ראו שהיא ארץ אוכלת יושביה ולא ראו שחסד עשה עמהם הקב"ה בהורגו את תושבי כנען בעבורם. ועל כך קונן הנביא באיכה על הקדמת הפה לעין, כי זה היה שורש כל הרע ובעקבות השורש הנורא נהיה שורש פורה ראש ולענה עד שמרדו בהקב"ה.

המסקנה שלמדנו מכאן – שעיניו של אדם רואה אך ורק את אשר הלב חפץ לראות, וכאשר אדם לא חפץ ולא רוצה בדבר מסויים, אז הוא יראה את כל החסרונות שבאותו הדבר, אע"פ שיתכן שאותו דבר מלא יתרונות ומעלות כרימון. והאדם גם בטוח שכולם רואים כמותו. ממש בבחינת מקרא לפרוס. ולכן כיוון שאנו יודעים כמה ראיית העין משוחדת על ידי רצון הלב לטוב ולמוטב, אנו צריכים להשתדל בכל יכולתנו לראות דברים כהויותם בלי נטיות הלב (ע"י שנשאל אחרים אם הם גם ראו הדברים כמונו) וכיסוד שאמר ר' חיים שמולאביץ על הגמ' בגיטין מ'ה שמסופר שם שרב עיליש נשבה אצל הליסטים ויום אחד שמע יונה אומרת 'עיליש ברח, עיליש ברח' אז שאל את הגוי שלצידו אם גם שמע מה היונה אומרת והגוי ענה לו שאמרה 'עיליש ברח' ומיד קם וברח. שואל ר' חיים בשביל מה שאל את הגוי? הרי בעצמו שמע והיה צריך לברוח מיד? והסביר שכיוון שהיה נתון בשביה הרי בודאי ייחל וציפה כל רגע לברוח ולהימלט מהליסטים ועל כן ששמע שהיונה אומרת 'עיליש ברח' חשש שמא מתוך גודל צערו וחפץ ליבו הוא שומע זאת וזה רק דמיון בעלמא ולכן שאל את הגוי שאין לו שייכות לאמת את הדברים.

עניין זה חשוב ביותר בבין אדם לחברו ששומע דבר על זולתו, אך הדבר מצוי ביותר אצל מחנכים שהם משוחדים כלפי תלמידהם, אם לטוב מחמת קורבה משפחתית, מחמת יחוס משפחה או ממון, שכבר בהסתכלות הראשונה, בשומעם את שם המשפחה, הם חורצים את דינם לטובה, שהם תלמידים מהוגנים וישרים, וכיוון שכך החליטו בליבם, אז מכאן ואילך אינם יכולים לראות בעיניהם את הנהגתם הרעה הצריכה חינוך בבחינת מקרא לפרוס. ואם למוטב בהכירם את משפחתם של אלו מהתלמידים העושי צרות... מיד נחרץ דינם לרעה ואינם יכולים מעתה לראות שום דבר טוב באותו תלמיד הגון. אנו צריכים לזכור שכל אשר אנו רואים בעינינו, הוא תלוי בליבו ועל כן מוטלת החובה שלא לסמוך על מראה עינינו ולדון את כל האדם לכף זכות, גם כאשר רואים דבר עבירה כי אפשר שעינינו מטעה אותנו לראות מהרהורי ליבנו. כמו כן הורים רבים שוגים בעניין זה שהמחנך מדבר עימם על דבר הצריך תיקון בהנהגת בנם, כיוון שההורים בליבם רוצים לראות בבניהם אך ורק טוב אזי אינם יכולים לראות בהם שום רע ועל כן המחנך שמעביר ביקורת נחשב בעיניהם כשוטה ואולי רשע וכל זה מחמת הרהורי ליבם שבנו הינו מקרא לפרוס!!!

ומהפרשה רואים כמה הנהגה זו אינה נכונה ועד כמה יש לכל אדם להזהר בזה שלא להחליט בדעתו על פי צו ליבו לראות רק רע או רק טוב ולכן כל מחנך והורה צריך שיהא לו רב או חבר שיוכל לשקול כל דבר בפלס ולכוון לאמת וכך יוכל לתקן דרכיו ולנהוג כראוי כלפי מחונכיו ובילדיו.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(האדמו"ר מטולנא)

חינוך לחיים

פרשת שלח

"ויבא עד חברון" - כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם?

אבל למה בחר ללכת דווקא על קברי אבות ולא סתם להתפלל במקומו?

בפשוטו היה מקום לומר, שהקשר הוא לא רק של תפילה. הלא האבות הם שביקשו לרכוש את ארץ הקודש, נחלת ה'. אברהם ביקש לרכוש את מערת המכפלה, יעקב הובטח מפי הגבורה ל-"הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך" אין מתאים יותר אפוא, לבקש על הארץ המובטחת במקום-מנוחתם של אלו שהובטחו / מסרו עצמם למענה.

אבל נעוץ כאן, אולי מובן נוסף. ואם פשט אין בו - רמז יש בו: הדרך לא להיסחף אחרי חברה רעה וסוחפת היא "קברי אבות". זה לא רק תפילה, זה גם חיבור לשורשים שמביאה לצומחה נוסח "עלה נעלה וירשנו אותה" - כי יכול נוכל לה". 'גאוות יחידה' שהודפת כל ניסיונות חברתיים, גם מרים ביותר.

כולנו קצת חוששים מגלי החיים הטרופים של ימינו. לא מעט ניסיונות לפתחה של המשפחה היהודית. אז מהי הדרך ליצור אי ביתי משלנו? איך באמת ניצור עולם פנימי עשיר שובר גלים?

דומה, שבפרשה נעוץ אחד הפתרונות: "קברי אבות" אם נתחבר לשורשינו המשפחתיים - אזי נרגיש שייכות ונוכל ליצור גאוות - יחידה שכזו, שתיצור בקרבנו עמידות מול ניסיונות שעה. נוכל להתחבר פעם אחר פעם לדרך הטהורה והטובה. לטעם המתוק והתמים כל-כך.

הדרך להדוף רוחות עוועים שנושבות בחוץ, כמו גם רוח סוחפת דמרגלים, היא דרך ה'מראש צורים אראנו'. כאשר אדם מביט אחרנית ומבקש להתחבר, להרגיש שייך יותר, לדרך אבותיו. כשכך, שום רוח שבעולם לא תוכל לה להתלהבות הנשמטית. איך אמר יוסף קדישא לאשת פוטיפר? 'אני מאוהביו של בית אבא'!!!!

ה'גאוות יחידה' מנתקת אותך ניתוק מוחלט מהדור, גם אם הוא דור עיקש ופתלתול ומעלה אותך שלב רוחני מרומם יותר, אם רצונך לטפס עוד שלב בסולם העליה העולה בית קל, אם רצונך להתרומם טפח מעל הקרקע ולצעוק בעוצמה 'עלה נעלה' - פתח את היומן המשפחתי, וכשתראה את הדבקות והמסירות של סביך בריבון העולמים לא תוכל שלא להשתוקק להתחקות אחרי דמותו ולשאוב ממנו קורטוב, קורטוב של פעם. תקבל כוחות של עוז ותעצומות.

ועל אותו רעיון אפשר לומר שזה היה בהמשך הויכוח בין המרגלים ליהושע וכלב. טענת המרגלים היתה, כי במצרים היו ישראל עובדי עו"ז ועל אף שבמתן תורה אהב אותם 'אהבה רבה' אך כיוון שחטאו בעגל, שוב אינם נמצאים באותו מצב שבו היו קודם מתן תורה ומעמד הר סיני וממילא הסתיימה 'גאות היחידה' וחוזרת עליהם תביעת חטא העו"ז והקב"ה אינו אוהב אותם עד כדי כך שיזכו לניסים בא".

אבל מנגד עמדו יהושע וכלב ואמרו כמש"כ רש"י בדברים 'אתם אומרים בשנאת ה' אותנו' אבל אין הדבר כן, אלא אתם שונאים אותנו, כי מי שמקושר לדרך האבות, מי שיש לו 'גאות היחידה' יודע שהקשר לא יתנתק לעולם ולמרות חטא העגל נמשכת אותה 'אהבה רבה' בין האב לבניו כי זה 'אהבת עולם' אך בתנאי שיש לך 'גאות יחידה' שאתה מחובר לשורשים, מחובר לה' ותורתו מרגיש 'בן מלך' כי ארץ ישראל היא פלטין של מלך, מקום מיוחד לעליה והתחברות לדרך האבות.

מסופר על בחור שהדרדר מדרך אבותיו, כמוצא אחרון בקשו שהנער ילך להתברך אצל הרב מטשעבין זצ"ל. הרב קבלו בחביבות יתירה וביקש לומר לו משפט אחד: 'יודע הינך כי אתה נכדו של הזידיטשובער, משפחתך משתייכת לשושלת בית זידיטשוב. נסיך הנך. ואתה הרי יודע שנהגו בזידיטשוב שביום שישי בשחרית לא אומרים תחנון בתפילה, אז אנא שא נא בקשתי זאת כצידה לדרך ואל תאמר תחנון בתפילה ביום שישי'

הנער יצא מהבית בתחושה מרוממת...

כעבור ימים הרבה בנפשו, הרי חייבים להתפלל כדי שלא לומר תחנון, אז כדאי שאתפלל ביום שישי... בהמשך שוב הרבה לעצמו... רק בימי שישי אתפלל?? הרי אני עושה מעצמי לעג וקלס... וכך אט-אט שב ברבות הימים לדרך אבותיו הקדושים. נסיך היה, ונשאר!!!

(בדרכו)

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com